

Hoivan tarpeet ja työelämän paineet – lasten vanhemmilla ja vanhusten lapsilla

MARJATTA BARDY

Satuin¹ lukemaan peräjälkeen Kirsi Hiilamon toimittaman ”Elämän ruuhkavuodet” (2003), jossa 21 vanhempaa kertoo elämästä lastensa kanssa, sekä Pertti Koistisen ”Hoivan arvoitus” (2003), jossa tekijä tutkijana ja äitinsä omaishoitajana paneutuu vanhusten hoitoon. Teokset eivät kuvaa lapsena ja vanhuksena olemista vaan heidän läheistensä kokemuksia. Yksilölliset ja yhteiskunnalliset säikeet, intiimiyys ja yleisyys limittyvät molemmissa teoksissa. Koistinen liittää ne yhteen tietoisesti ja analyttisesti, Hiilamon teoksessa yleinen läikkyy subjektiivisesta kerronnasta. Kumpikin teos on syntynyt kertomisen paineesta ja halusta. Ne panevat miettimään, miten oikein eläme lapsuuden ja vanhuuden kanssa.

”Kuka hoitaa lasta ja kuinka kauan?”

Kirsi Hiilamo (pastori, neljän lapsen äiti) on valinnut kirjoittajiksi ihmisiä, joita hän arvostaa vanhempina joko tuttuuden tai kirjallisen toiminnan perusteella. Kyseessä on siis varsin valikoitu kuuden pariskunnan ja yhdeksän yksittäisen vanhemman joukko. Kirjoittajat toimivat tutkijan, toimittajan, taiteilijan, teologin, juristin ja lääkärin ammateissa. Teos alkaa takautuvilla kuvauksilla (Hannele Koivunen ja Juhani Koivunen); lapset ovat jo muuttaneet kotoa pois ja valvotut yöt ovat kaukaisia ja kauniitakin muistoja. Teos päättyy kuvaukseen (Kirsi Piha), jossa hätä, kauhu ja väsymys huutavasta vauvasta ovat vasta hellittäneet ja kirjoittaja kestää jo senkin, että tuli huutaneeksi vauvalle: turpa kiinni. Tekstit ovat enimmäkseen pikkulapsivaiheesta.

Teoksesta välittyy vanhemmuuden ravisuttava henkilökohtaisuus. Vanhemmuus synnyttää ihmisissä ainutlaatuisia tunteja. Vanhemmuudessa voi kehittyä ja oppia, mutta sitä ei voi toisilta kopioida. Lastensa vanhempina voi olla ainoastaan henkilökohtaisesti ja subjektiivisesti mutta ei mitenkään yleisesti tai objektiivisesti. Jokainen tulee vanhemmaksi tavallaan ja kertoo siitä tavallaan. Niinpä kirjoitukset ovat persoonallisia, ne tulevat lähelle elettyä ja koettua. Teksteissä kuvataan valintoja ja arkitoimia, eikä se ole vain arjen pyörittämistä vaan omaa elämää. Osa pohtii syvältä vanhemmaksi tuleamisen mullistusta perustavana eksistentiaalisena kysymyksenä ja etsii sanoja vaikeastikin ilmaistaaville tunnoille. Äidiksi ja isäksi ei synnytä vaan kasvetaan. Monet teoksen kirjoittajista kuvaavat selviytymistä, tekstit ovat eräänlaisia kehityskertomuksia. Pahimmasta kaaoksesta tai epävarmuudesta on selvitty, ja kirjoittajilla on rohkeutta tarkastella neuvottomuuttaan ja korjata suhdettaan vanhemmuuteen.

Joillekin vastasyntyneen kaaoksen kantaminen on raskas vaihe. Cia Kiiskinen kertoo olleensa ensimmäisen vuoden ymmällään ja hämmentynyt. Äitiyspakkauksesta saa kattavasti vauvan varusteita, mutta miten selviytyä sanattomasta vuorovaikutuksesta ja omien ristiriitaisten tunteiden vyörystä. ”Lapsen kanssa oleminen oli vajoamista, arvailua ja erehtymistä. Valvomista väsyttävämmältä tuntui psyykkinen työ, imeväisen itkujen ymmärtäminen, niiden intuitiivinen tulkitseminen ja vauvan tarpeisiin vastaaminen, myös oma avuton hapuilu.” Lapsi tyydytti, uuvutti, hedelmöitti, mutta herätti hoivaajassaan kyltymättömän hoivatuksi tuleminen nälän. Vanhemmuutta voi kuvata vain paradoksein, kirjoittaja kiteyttää, se on vaativaa ja syyllisyys ahdistavaa, vaikein on myös armollisinta. ”Se suo itsetuntemuksen, katumisen ja korjaavan kokemuksen mahdollisuuden, mahdollisuuden valita.”

¹Kiitos Vappu Karjalaiselle, joka nopeasti lukee uudet kirjat ja lainaa niitä anteliaasti.

Jyrki Kiiskinen loihtii näkyville isän muodonmuutoksia, tarkasti ja läheltä. Mallillaan oleva kuva elämästä säröili rajusti esikoisen synnytyksessä. Vaimon tuskanhuudot ja ärjyntä, veri ja eritteet, oma sivullisuus horjuttivat aiempia käsityksiä. Kuinka kohdata vastatulleen eksynyt avuttomuus? Kun vaimo ja lapsi ovat kotona, mies parahtaa: missä on minun paikkani? Kirjoittaja toteaa, että konflikteja ei voida välttää, niiden läpi mennään kuin kameli neulansilmästä. Kärttyisää vaimoa oli vaikea ymmärtää, koska töissä käyvä ei hevin käsitä yksin lapsen kanssa kotona olemisen vaativuutta ilman aikuiskontakteja. Reseptivarastoa ei ole, sen sijaan hämmennystä, kompastelua, löytämistä, tuntemista ja tekemistä riittää. On ratkaistava isoja valintoja, ykkösenä: Kuka hoitaa lasta ja kuinka kauan? Kysymykseen on vastattava viimeistä yksityiskohtaa myöten. ”Kohtasin kysymyksen johon tyydyttävää ratkaisua ei käsittäkseni ole.”

Lapsen hoidon järjestäminen on polttava kysymys, kun kumpikin vanhemmista, ennemmin tai myöhemmin, tavalla tai toisella voi, tahtoo tehdä palkkatyötä tai heidän täytyy. Kilpajuoksua vanhemmuuden, työn ja toimeentulon kolmiossa kosketellaan kaikissa artikkeleissa. Lasten saamisen riemu, hyvä tahto tai ”pyhä henki” eivät riitä.

Kirsi Hiilamo puhuu naispolvesta, jossa ei enää kysytä, ura vai perhe? ”Nyt otetaan molemmat hinnalla millä hyvänsä”. Abraham oli valmis uhraamaan poikansa uskonsa todisteeksi, uhraameko nyt lapsen työlle? Kirjoittaja kuvaa paljaasti vanhemmuuden haurautta ensimmäisen lapsen syntyessä sekä puolison työhulluutta ja omaa palkkatyölle antautumista ja vaihtuvia lastenhoitajia. Silloiset valinnat tuntuivat ainoilta järkevil-
tä asunto- ja opintolainojen puristuksessa. Pysäyttäviä kokemuksia karttui ja valintoja oli mietittävä uudelleen. Omaan vanhemmuuteen katsominen pakotti kirjoittajan kysymään: kuka minä olen, millainen on suhteeni lapsiin, ketä elämässäni olen kuullut ja kuunnellut, millaisia ihanteita minulla on ja mistä ne ovat peräisin? Hautaan pääsee vähemmälläkin reuhtomisella, eikä silloin surra ansioluetteloita tai kunniamerkkejä. Armahtavaisuus haurautta ja epäonnistumista kohtaan auttaa uuteen, kirjoittaja painottaa. Heikki Hiilamo kuvaa hyvin, miten työn imu ja taloudellinen paine kietoutuivat toisiinsa. Perhepolitiikan tutkijana hän nostaa lapsiperheiden asumisen ykköspulmaksi. Laman aikana työpaikka meni, maksettavana oli talo ja edessä yrityksen

perustaminen. Työ tuli uniinkin. Työorientaatio kulki perintönä omilta vanhemmilta: työhön on satsattava. Perheen pelastamiseksi tehtiin uusia valintoja.

Salla Korpela otti pitkien hoitovapaiden lisäksi vuosiksi virkavapaata diplomaatin uraltaan ja palasi vanhaan freelance-toimittajan ammattiin, koska perheen ja työn samanaikaisuudessa mikään ei tullut kunnolla tehdyksi. Seurauksena olivat vihaisuus ja huono tuuli. Hän kirjoittaa, että on suuri traaginen virhe ajatella perheellisen vaihtoehtoina joko täysipäiväistä työtä poissa kotoa tai täydellistä kotiin jäämistä. Hän valitsi ”kokonaisen elämän kotona vuosiksi”. Unna Lehtipuu pohtii, miten paljon äidiksi ryhtymiseen tarvitaan uhmaa, on uhmattava ehkäisykeinoista tehokainta eli pätkätyöelämää. On uhmattava uran, älyllisten houkutusten, tilavampien neliöiden ja ahneuden viettelystä.

Elinkustannukset ovat niin korkeat, että tavallisesti molempien vanhempien olisi tarpeen ansaita. Jos joutuu tulemaan toimeen minimivanhempainrahalla² ja pienipalkkaisilla pätkätoilla, tiukkaa tekee. Teoksessa kritisoidaan perhepoliittisten etuuksien heikentymistä 1990-luvulla ja ihmetellään, miksi yhteiskunta kannusti panemaan alle kolmivuotiaat päivähoitoon ja supisti kotihoidon tukea eikä tehnyt lapsilisiin indeksikorotuksia.

Jaakko Kiander kuvaa, miten järjestyksen mies sai opetella isäksi vaimon sairastuessa: kolmivuotias esikoinen harteilla ja kaksosvauvat käsivarsilla ”joskus meni useampi minuutti ilman suurempia kommelluksia”. Tulivat isomman asunnon tarve ja lama, odotettua suuremmat menot ja odotettua pienemmät tulot. Maan hallitus oli merkittävien ennakoimattomien muutosten lähde. Tekijä kokoaa lyhyen talouskatsauksen ja esittelee sen heijastukset oman perheen talouteen. Kokemukset tuolta ajalta provosivat kirjoittajan ryhtymään myöhemmin keskusteleväksi lamatutkijaksi. Hän havaitsee, että melkein kaikki lamanaikaiset kurjistuspäätökset kohdistuivat tavalla tai toisella lapsiperheisiin. ”Muihin kohdistuvat ikävät toimet eivät koskaan tunnu kovin vakavilta”, hän kuittaa sarkastisesti.

Vaikka rahat riittäisivät ja päivähoito olisi hyvää, vaikka olisi kuuden tunnin työpäivä, vaikka olisi ystävien ja sukulaisten tuki, lapsen päivähoitoon

²Sen varassa olevien äitien määrä nousi 1990-luvulla 6 prosentista 28 prosenttiin.

viedessä ”ketunrautojen ääni” ei ehkä silti katoaisi, Anna Rotkirch arvelee. Eikä tästä ole helppo puhua kuulostamatta vanhakantaiselta ihmiseltä, joka neuvoa äitiä jäämään kotiin vuosiksi. Ruuhkiinsa tuskaantunutta pikkulapsen vanhempaa (äitiä) on tapana lohduttaa: Eihän kyse ole kuin muutamasta vuodesta. Ja silloin, kirjoittaja toteaa ”elämän tarkoitus on päivänselvä. Katsoa ja hailla lapsia kun ne heräävät ja kirjoittaa kirkkaita ja lopullisia teoksia – – sitten joskus”. Saavutuksena on pidettävä sitäkin, että pienlapsiperhevaiheesta selviää jotenkin selväjärkisenä. ”Se, että selvisin lasten kanssa neljä ensimmäistä vuotta hengissä, kasvatti minuun lähes röyhkeää lujuuutta. Lempeässä paketissa, niin toivoisin”, Hanna Ranssi-Matikainen kirjoittaa.

Kokenutkin isä joutuu mitteliön itsensä kanssa uuden lapsen syntyessä. Kilpailuviettiään häpeilemättä J. P. Roos havaitsee jälleen joutuneensa toisen viulun soittajaksi, kun lapset kyselevät äidin perään hänen seurassaan. ”Neljä lasta ja joka kerta olen hävinnyt.” Siis äidille. Hän kuvaa perhe-elämää kamppailu-urheiluna, naisen ja miehen asemaa evoluutiokohetyksen perspektiivistä. Kirjoittaja kertoo, miten lapset voivat terrorisoida, järkyttää ja masentaa – ja miten niitä voi hillittömästi rakastaa. Suvi Aholalle hyvän elämän hyvistä edellytyksistä huolimatta äitiydessä olo on yksinäistä, syyllistä, synkkää – ja päätä huimaavan jännittävää. Lasten kasvaessa entisillä eväillä ei selviä. Vanhemmuus on ammatti, johon ei voi valmistua, ja se on jatkuvaa muutosta. Kun murosikäinen lapsi on torjuva, vanhemmassa herää lapsen tunteita, ”olenkin itse pieni ja puolustuskyvytön”. Vanhemmuudessa sukupolvet kohtaavat monin tavoin.

”Hoidinko sinua hyvin?”

Perti Koistinen tarkastelee vanhusten hoidon käytännöllisiä, sosiaalisia ja eettisiä kysymyksiä puhuttelevassa ja moniulotteisessa teoksessaan ”Hoivan arvoitus”. Äiti hoiti kerran poikaansa ja nyt poika hoitaa äitiään. Ennen kokematon panee mielen lujaan liikkeeseen, ja Koistinen kertoo konkreettisesti omaishoitajan arjesta ja ratkoo hoivan arvoitusta pureutumalla hoivan syvärakenteisiin. Yhteiskunnallinen analyysi ulottuu kilpailuyhteiskunnan ja hoivayhteiskunnan väliin laajaan kuiluun. Kirjan kansikuva on 1300-luvun ikonimaalaus, jossa isokokoinen nunna

syöttää pienikokoista miestä. Kuva liikutti tekijää suuresti ja hänen teki mieli asettaa ruokittavan ja ruokkijan paikalle vuoron perään. Kuvalla on orgaaninen suhde tekstiin. Se on kuin ikkuna niihin kysymyksiin, joita kirjassa tutkitaan.

Terveydeltään heikkenevän vanhuksen kunto ja mieliala saattavat vaihdella rajustikin. Kun yöt kuluvat auttamisessa ja tyynnyttelyssä, omaishoitajan uni jää vähiin. Päivät menevät vaativassa hoidossa. Ajatukset omien vaikka pienienkin töiden tekemisestä hupenevat. Töihinkin on välillä pakko päästä, ja vanhuksen kuljettaminen hoitokodin, sairaalan ja kodin välillä synnyttää syyllisyyttä ja syventää väsymystä. Omaishoitaja kokee monenlaista aikaa: läheisyyden ja onnen aikoja, paniikinomaisia kriisiaikoja, kun ambulanssi tai muuta apua olisi saatava heti, pitkäveiteistä odotusta sairaalan käytävillä ja vuoteen vierellä, nopeita ja hitaita hetkiä.

Vanhuksen hoivaamisessa saattaa olla mukana suuri joukko ihmisiä. Keskustelua herää siitä, mitä on perhe, ketkä siihen kuuluvat ja mikä on kenenkin rooli. Tekijän äidin hoitoon osallistui myös kyläyhteisö, joka oli tarkkaan perillä siitä, miten sairaan äidin lapset viettivät lomansa; yhteisö osallistui vanhuksen hoitoon ja sai palveluita vaihtosuhteina omaisilta. Olisivatko naapurit osallistuneet, jos omaiset eivät olisi olleet mukana? Erityislääkärin palveluihin ohjataan terveyskeskusten kautta, sosiaalipalveluihin sosiaalitoimen kautta. Kukin tahollaan ja tavallaan tekee palvelutarpeen kartoituksen, ja järjestelmien näkökulmasta se voi toimia rationaalisesti. Entä asiakkaan? Voiko sairas vanhus olla elämänsä asiantuntija, tiedon kokoamisen keskiössä, kysytäänkö häneltä, kuinka hän voi? Miten potilaan, omaishoitajien ja asiantuntijoiden tieto ja kokemus sovitetaan yhteen? Hierarkkiset suhteet henkilökunnan keskuudessa ja pirstaleiset palvelut tekevät tästä vaikean. Samankaltaiset vaikeudet ovat tuttuja myös lasten palveluissa.

Turvallisen arjen varmistamisessa on tehtävää riittämiin. Oman haurastumisen hyväksyminen edellyttää henkistä hyvinvointia, ja tästä näkökulmasta hoitajan tulisi paneutua hoivattavan mielenmaisemiin. Sitä taas saatetaan pitää asiakkaan suvereniteetin rikkomisena. Kun kuntoutujasta pelot tarttuvat hoivan antajiin, psyykinen tulee väistämättä väliin. Tekijä pohtii eri näkemystä, niiden perusteita, valitsee ja perustelee valintansa: hoiva on mahdotonta ilman henkisen hyvinvoinnin turvaamiseen tähtääviä tavoitteita.

”Hoiva ei ole neutraalia vaan lukemattomin tuntein ladattu prosessi.” Tätä havaintoa tekijä tunnustelee ja ikään kuin kesyttää läheisyyden ja etäisyyden välisiä jännitteitä mm. pohtimalla kirjallisuuden ja kuvataiteiden tuottamia kuvauksia Neitsyt Mariasta, synnyttäjänä, kuolleen poikansa ristiltä ottajana, hoivaajana, tuonelaan saattelijana. Arkistetussa kuvassa Maria on moni-ilmeinen, hermostuvainenkin, voi menettää malttinsa. Hoivasuhde herkisti pietä-myytin uudelleen katsomiseen, sen riisumiseen ja asettamiseen lähi-etäisyydelle. Hän pohtii niitä tuntemuksia, joita omaisen fyysinen haurastuminen ja voimien ehtyminen, kuoleman läheisyys herättävät. Hoiva-urastuksessa näkyy myös pyhä. Sen tarjoaa esimerkiksi mies, joka päivittäin ulkoiluttaa puhekyvyttöntä ja halvaantunutta vaimoan ja juttelee hiljakseen kaikenlaista.

Ratkaisevaa on hoitajan kyky käsitellä läheisyyden tunteita ja mahdollisuus saada tukea asian tuntijoilta ja ystäviltä. Koistinen muistuttaa myös heikomman hoivaamiseen liittyvästä valtasuhteesta, joka tekee hoivasta väistämättä omantunnon kysymyksen. Hoivan syvärakenteessa muistot hoivasta alkavat kuljettaa meitä, eikä suunnasta ole varmuutta. Muistot eivät ole suorassa yhteydessä konkreettisen elämän tapahtumiin. Vaikka olisimme ponnistelleet parhaamme mukaan, saattamme törmätä painajaisiin. Hoiva vaihtaa asentoa, Koistinen kirjoittaa. Viimeiseksi jääviin kysymyksiin kuuluu: Hoidinko sinua hyvin? Tätä tekijä kysyy vielä äidin kuoltua käydessään tämän kanssa mielensisäistä vuoropuhelua. Voidakseen hoitaa äitiään on miehen vapauduttava lukemattomista taakoista. ”Kyse ei ole vain minun tuskastani vaan myös hoidettavan, kaikkien hoitajien ja yhteiskunnan tuskasta.” On avauduttava keskustelemaan hoivasta ja hoivakokemuksista, sisältäpäin, ja samalla opimme kielen, jolla näistä asioista voidaan puhua, tekijä toteaa.

Ylisukupolvinen aika kilpailu- ja hoivayhteiskunnan kuilussa

Työelämä on tunteeton, kilpailun värittämä ja muodollinen, eikä se jousta yksilön tarpeisiin, Koistinen kirjoittaa ja osoittaa kehnoon keskustelukuluttuuriin. Omalla työpaikallaan hän ei oikein saanut puheeksi hoivatilannettaan. Eikä kukaan kuuden vuoden aikana kysynyt, mitä kuuluu. Sellaista omaishoitaja kaipaa kipeästi. Miten

kuroa, ylittää työn ja perheen, kilpailuyhteiskunnan ja hoivayhteiskunnan välistä kuilua? Voisiko kokonaistyöaikasuunnitelmissa ja kehittämisseskusteluissa puhua jotain myös tästä toisesta maailmasta, Koistinen pohtii ja kysyy: Miten me vastaamme hoivan, solidaarisuuden ja luovuuden kutsuun menettämättä kasvojamme menestyksen ja kilpailun markkinoilla?

Koistinen erittelee hoivan tarvetta ja sen loputonta kasvamista eri suunnilta, eikä lukijana ole vaikea täydentää kuvaa. Väestön ikääntyminen ja kansansairaudet tuovat vuosittain tuhansia uusia potilaita. Mutta ei siinä kaikki. Käsitykset identiteetistä ja siihen kohdistuvat paineet ovat muuttuneet radikaalilla tavalla, sen rakentaminen nähdään jatkuvaksi työksi, jossa ihminen tarvitsee muita. Hoivan tarve on monimuotoistunut ja eriytynyt kaikissa ikäryhmissä: lapsilla, nuorilla, vanhoilla, parhaassa työiässä olevilla, terveillä ja sairailta. Samat prosessit, jotka ovat luoneet lisääntyvää hoivan tarvetta, ovat vähentäneet myös yksilöiden, perheiden ja muiden yhteisöjen mahdollisuuksia kantaa hoivatehtäviä, Koistinen päättelee osuvasti. Hän arvelee, että hoivan tarve on loputon ja sen tuottamisen mahdollisuudet ovat rajoitetut, ja siksikin tarvittaisiin uusia ideoita sosiaalisen tuen tuottamiseen. Voi olla, että juuri emotionaalisen hoivan tarve on kasvanut kaikissa ikävaiheissa. Monet joutuvat toistuvasti emotionaalisesti koetteleviin tilanteisiin, joissa kuluu paljon henkistä energiaa, esimerkkeinä vaikkapa varhain alkava suoritekilpailu, irtisanomiset, pätkätyöläisyys, työn tekeminen huonommin kuin osaisi sekä lisääntyvät perhesuhteiden muutokset.

Etiikka ja moraalit kehittyvät yhteisöllisinä ja vuorovaikutuksellisinä prosesseina, ja Koistinen kiinnittää huomion tilannekohtaisen etiikan ymmärrettävään ja realistiseen yleistymiseen ideologioiden ja arvojen pirstaloitumisen seurauksena. Missä määrin tästä seuraa vaikeus sitoutua kenties yli sukupolven ulottuviin elämänvalintoihin, joita ovat lasten kasvatus, vanhempien hoitaminen ja ympäristöstä huolehtiminen, hän kysyy.

Ihmiselämän kantavat loimet kulkevat yli sukupolvien, luontosuhde mukaan lukien. Ainakin syvimmiltään elämme ”pitkää” aikaa, jossa mennyt, nykyinen ja tuleva ovat läsnä. Elämänsä aloittavan ja siitä erkaantuvan ihmisen lähellä elävä on valtaviin ylisukupolvisten kysymysten äärellä, jotka ovat osin perin samankaltaisia vaikeivätkin samoja; avutonkaan vanhus ei ole lapsi, eikä lapsi ole vanhus. Syntymä ja lapsuus, vanhuus

ja kuolema ovat varmaan ihmiskunnan toistuvimpia tapahtumia, aina kuitenkin uusina ja ai-noalatuina.

Talouden aikaperspektiivi on puolestaan kiih-tyvällä vauhdilla lyhentynyt. Kaikki, mikä on ajal-lisesti (vain hiukan kärjistäen) neljännesvuotta kestävämpää, tulee ongelmaksi, jolloin lapset, vanhuksset ja luonto voivatkin muodostua talou-delliseksi taakoiksi talouspoliittisessa puheessa. Lähes kaikkia työssä käyviä vaivaa huono oma-tunto liian vähälle huolenpidolle jääneistä lapsis-ta, vanhuksista tai muista läheisistä sekä tehdystä ja tekemättömästä työstä. Miten kasvaa ihmeksi si ja elää ihmisiksi riittävän hyvänä läheisenä ja samalla hankkia elanto, vaalia työtään ja ase-maansa työmarkkinoilla? Eikö kilpailu- ja hoiva-yhteiskunnan välissä laajenevan kuilun partaalla neuvottomina törmätä juuri erilaisten aikapers-pektiivien hirvittävään jännitteeseen?³ Yksityises-ti elämme pitkää aikaa, työntekeo opettaa ja pa-kottaa lyhyeen aikaan.

Tiukkojen aikataulujen tehotyökulttuurissa pieni lapsi ja avuton vanhus ovat suuria ”poik-keuksia”. Lasten vanhemmat ja vanhusten lapset joutuvat lujille. Lapsuus ja vanhuus ovat syrjässä, yhteiskunnan reunamilla. Hiilamon toimitta-massa kirjassa Saska Snellman kirjoittaa siitä, mi-ten elämän tahti on kaikkialla kiihtynyt, ammatit vaihtuvat, muodit laukkaavat, teknologia mullis-tuu ja ihmisiäkin kannustetaan koko ajan muut-tamaan ja lisäämään vauhtia, ” – mutta ihmis-lapsen kehitys ei ole kymmeniin tuhansiin vuosiin olennaisesti muuttunut. Lapsi on aikamme jäl-keen jäänyt”. Koistinen pohdiskelee, olemmeko

³*Mieleeni tulee taannoinen tutkimus, jonka mukaan yhdysvaltalaisilla menestyneillä yritysjohtajilla oli eri-tyisiä vaikeuksia lastensa kanssa, koska heidän oli han-kala irrottautua tehokkuusajattelusta.*

KIRJALLISUUS

HIILAMO, KIRSI (toim.): Elämän ruuhkavuodet. Ker-tomuksia vanhemmuudesta. Helsinki: Kirjapaja Oy, 2003

KOISTINEN, PERTTI: Hoivan arvoitus. Tampere: Vasta-paino, 2003

siirtäneet kuoleman ja surun tehokkuusyhteis-kunnan marginaaliin. Elämän alku ja loppu jää-vät ahtaalle. Mikä sivilisaatio siitä selviää?

Tässä kosketellut teokset tuovat keskusteluun hyväosaisten ihmisten kokemuksia. Ruuhkavai-heiden koettelevuus on ilmeinen, eikä sovi ihme-tellä, jos vähäosaisempi tai vähävoimaisempi ei niistä selviä. Kummassakin kirjassa tehdään pää-telmiä ja kiteytyksiä koetusta ja havaitusta. Mut-ta tekstit eivät ole normatiivisuuden palvelukses-sa, ainakaan siinä mielessä, että niissä maalail-taisiin tavoitetiloja toisille. Se on virkistävää. Nä-mä kirjat herättävät myös toivoa ja luottamusta avatessaan läheltä elämän rosoisuutta, väkevää iloa, hämmennystä ja surua.

Kumpikin teos osoittaa painokkaasti henkilö-kohtaisiin kehitystehtäviin ja omien valintojen merkitykseen sekä myös siihen, että valinnat riip-puvat tarjolla olevista mahdollisuuksista, jotka taas luodaan yhdessä, sosiaalisesti ja kulttuurises-ti. Olemme vauraampia kuin koskaan, samaan aikaan lasten määrä köyhien joukossa on käänty-nyt kasvuun (ks. Sauli & al. 2002), ja palveluiden lisäämiseen ja kehittämiseen on huutava tarve. Osmo Soininvaara sanoo, että taloudellinen vält-tämättömyys ei meitä ahdinkoon aja vaan omat pelisääntömme (Suomen Kuvalehti 2.1.2004).

Koistinen tähdentää toistuvasti, että hoivan suhteen yhteiskunnassa on eettinen ongelma, jo-ka hoituu vain keskustelemalla. Kumpikin teos välittää juuri sitä, mitä eletty, eletävä arki on, miltä se pienpiirteisesti tuntuu, näyttää, kuuluu, haisee – miten siinä toimitaan, ja mitä tapahtuu ihmisten mielissä kerrottuna kokemusten kielellä. Näissä kirjoissa luodaan tavallaan sitä Zygmunt Baumanin hahmottelemaa agoraa, jolla ihmiset voivat jakaa ilot ja murheet, jotka sitten uudista-vat ja kirkastavat myös yhteiskuntapolitiista ajat-telua.

SAULI, HANNELE & BARDY, MARJATTA & SALMI, MIN-NA: Elinolojen koventuminen pikkulapsiperheissä. S. 32–61. Teoksessa: Heikkilä, Matti & Kautto, Mikko (toim.): Suomalaisten hyvinvointi 2002. Helsinki: Stakes, 2002.